

صبر ما زیاد است!

آموزشگاه کودکان استثنایی شهدا و آموزگارانها در ملارد از شهرستانهای استان تهران

• نورمحمد خادمی فرد

عکاس: رضا بهرامی

اشاره

مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی از این شماره و بنا به ضرورت در نظر دارد به مسائل و مشکلات یکی دیگر از ارکان تعلیم و تربیت یعنی آموزش و پرورش استثنایی بپردازد. برای همین تصمیم گرفتیم در این شماره ساختار آموزشی مدرسه‌ی استثنایی را تعریف کنیم و با فعالیت‌های یکی از آموزگاران این نوع آموزشگاه‌ها آشنا شویم. آموزش و پرورش استثنایی تا پیش از سال ۱۳۷۱ برنامه‌ای منسجم نداشت اما بنا به نیاز، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در زیرمجموعه‌ی وزارت آموزش و پرورش راه‌اندازی شد تا مسائل این طیف بر زمین نماند. اما دانش آموز استثنایی کیست؟

دانش آموزانی که در بدو ورود به پایه‌ی اول دبستان، قادر به تحصیل در مدارس عادی نباشند، به مراکز و مدارس استثنایی ارجاع داده می‌شوند. هدف عمده‌ی مدارس استثنایی، به‌ویژه درباره‌ی کم‌توان‌های ذهنی، رساندن آنها به سطحی از مهارت‌های اجتماعی و خودیاری است. ساختار آموزشی گروه‌های استثنایی به مواردی از جمله کم‌توان‌های ذهنی، آسیب‌دیده‌ی شنوایی یا بینایی، معلول جسمی، حرکتی و چند معلولیتی و دانش آموزان با مشکلات ویژه‌ی یادگیری تقسیم می‌شود. در اینجا از شما دعوت می‌کنیم به گفت‌وگوی خبرنگار مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی با یکی از مربیان مدرسه‌ی استثنایی شهدای ملارد توجه فرمایید.

خودتان را معرفی کنید و از سوابق تحصیلی و کاری‌تان بگویید.

مریم علی‌زاده، فوق‌دیپلم آموزش استثنایی و لیسانس آموزش ابتدایی هستم. حدود ۲۲ سال است که به‌عنوان مربی پرورشی، آموزگار و سرپرست آموزشی مدرسه‌ی استثنایی فعالیت می‌کنم و تقریباً

در تمام پایه‌های آمادگی تا پنجم کار کرده‌ام.

قبل از ورود به این گونه مدارس، ذهنیت خاصی درباره‌ی آنها داشتید؟

بله. چون خودم مشکل بینایی داشتم، در دوره‌های راهنمایی و دبیرستان با این نوع مدارس در ارتباط بودم. طیف بچه‌های نابینا را کاملاً می‌شناختم و دوردور با بچه‌های کم‌توان ذهنی و ناشنوا هم آشنا بودم. از همان زمان، علاقه داشتم که در این حوزه فعالیت کنم. اولین انتخابم نیز همین رشته بود به‌رغم اینکه در رشته‌ی شیمی دانشگاه‌ها هم پذیرفته شده بودم.

تفاوت این نوع مدارس با مدارس عادی چیست و معلم باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

دانش آموزان عادی به‌طور غیرمستقیم خیلی از مطالب را از محیط و رسانه‌هایی مثل رادیو و تلویزیون یاد می‌گیرند؛ درحالی‌که این

امکان برای بچه‌های استثنایی فراهم نیست و بسیاری از مفاهیم را باید به‌طور مستقیم به آنها آموزش داد. ویژگی دانش آموزان استثنایی دیر یاد گرفتن و زود فراموش کردن است. بنابراین، آنها نیازمند تکرار و تمرین زیادی هستند. ممکن است دانش آموزان استثنایی مشکلات رفتاری، بیش‌فعالی، عدم تمرکز و توجه و تشنج داشته باشند. تمام این‌ها عواملی هستند که آموزش را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به‌همین علت، مهم‌ترین ویژگی یک معلم مدرسه‌ی استثنایی صبر و حوصله‌ی فراوان است. او باید به این قابلیت برسد که تا حد ممکن، درس را تکرار کند تا دانش آموز یاد بگیرد.

کار کردن با کدام گروه از دانش آموزان استثنایی مشکل‌تر است و شما به‌عنوان سرپرست، چه وظیفه‌ای برعهده دارید؟

درس دادن به هر کدام از دانش آموزان

اینکه چگونه با آن مشکلات دسته و پنجه نرم کنند تا فرزندشان را به‌عنوان یک دانش‌آموز استثنایی بپذیرند. پیشرفت دانش‌آموز استثنایی منوط به ارتباط مستمر و دائم اولیا و مدرسه است. تا آن‌ها در کنار ما نباشند، پیشرفتی در وضع دانش‌آموز صورت نخواهد گرفت. با توجه به اینکه اولیا مشکلات مختلفی دارند، از جمله عدم پذیرش این بچه‌ها و سایر مشکلات روحی و روانی، معلمان باید تا آن‌جا که ممکن است با آرامش خاطر و اطمینان با آن‌ها برخورد کنند. از طرفی اولیا باید به طرق گوناگون با معلمان همراه شوند تا پیشرفت مورد نیاز را در فرزندشان محقق سازند.

مدرسه چه خدمات دیگری در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد؟

علاوه بر معلم، مشاور و سرپرست، در مدارس استثنایی یک گروه توان‌بخشی متشکل از کار درمانگر، گفتار درمانگر، فیزیوتراپیست و ارتوپد با دانش‌آموزان کار می‌کنند. بچه‌های کم‌توان ذهنی مشکلات تکلم زیادی دارند. بسیاری از دانش‌آموزان مشکلات رشدی دارند و از نظر مهارت‌های حرکتی ظریف و درشت، با مشکل مواجه‌اند. به‌همین علت، گروه توان‌بخشی باید دخالت

نیست بلکه تربیت‌پذیر است و باید به مراکز بهزیستی ارجاع داده شود. از طرفی تعدادی از دانش‌آموزان در بدو ورود، در حد مرزی هستند. این دانش‌آموزان وارد مدارس عادی یا استثنایی می‌شوند (در سطح آموزش‌پذیر بالا) و بعد از گذراندن یک‌سال، از طریق سنجشی که از آن‌ها به‌عمل می‌آید و گزارشی که معلم ارائه می‌دهد، ممکن است عادی، دیرآموز یا مرزی تشخیص داده شوند.

در زمینه‌ی کار کردن با دانش‌آموزان استثنایی، تعامل با اولیا بسیار مهم است. در این مورد چه فعالیت‌هایی انجام می‌دهید؟

دانش‌آموزان پیش‌دستانی باید با مادران‌شان وارد مدرسه شوند. در همان حین، مادران یاد می‌گیرند که چه رفتاری با دانش‌آموزان داشته باشند، مدرسه چه کمک‌هایی می‌تواند به آن‌ها بکند و چه کمک‌هایی از آن‌ها ساخته است. ما واحد مشاوره داریم که در آن، خدمات گوناگونی به اولیا داده می‌شود؛ از جمله آموزش خانواده. معلمان نیز در کنار کار با دانش‌آموزان، جلساتی برای اولیا برگزار می‌کنند. در این جلسات، مشکلات دانش‌آموزان به اولیا گفته می‌شود و

استثنایی، نیازمند تخصص در آن حیطه است. آموزش باید به شکل ملموس باشد. معلمان باید روش‌هایی را به کار گیرند که باعث افزایش تمرکز دانش‌آموزان شود یعنی از انواع آزمایش‌ها و روش‌های دیداری و شنیداری به‌طور هم‌زمان استفاده کنند.

کلیه‌ی کلاس‌های آموزشگاه زیر نظر سرپرست آموزشی است. کار من سازماندهی درست دانش‌آموزان در کلاس‌ها، تأمین و تدارک وسایل کمک آموزشی، کمک به آموزگاران برای آشنا شدن با انواع روش‌های تدریس و بهتر شدن فرآیند یاددهی-یادگیری در کلاس است.

آیا ممکن است در حین کار متوجه شوید که دانش‌آموزی می‌تواند در مدارس عادی درس بخواند یا اصلاً آموزش‌پذیر نیست؟

از دانش‌آموزانی که در دوره‌ی آمادگی تحصیل می‌کنند، بعد از پایان سال اول، آزمون مجددی به عمل می‌آید. اگر پیشرفتی حاصل شده باشد، در همان قسمت آموزش‌پذیر مدرسه‌ی استثنایی می‌مانند ولی اگر از نظر معلم و آزمون‌کننده پیشرفتی حاصل نشود، به این معنی است که دانش‌آموز آموزش‌پذیر

تعداد حداقل و حداکثر نوآموزان و دانش‌آموزان در کلاس‌های گروه‌های مختلف استثنایی

متوسطه	راهنمایی پیش‌حرفه‌ای	راهنمایی	ابتدایی	پیش‌دبستان			دوره‌های تحصیلی گروه استثنایی		
				آمادگی	زیر ۶ سال				
					آمادگی	۴ تا ۶ سال		بدو تشخیص تا ۴ سال	
			۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۴-۷ نفر	*	دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی	
			۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۴-۷ نفر	دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی	
			۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۴-۷ نفر	دانش‌آموزان معلول جسمی- حرکتی	
			۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۶-۱۱ نفر	۴-۷ نفر	دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی بینایی	
			۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	با کم‌توانی ذهنی	دانش‌آموزان معلولین
			۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	بدون کم‌توانی ذهنی	
			۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	اتیسم با کم‌توانی ذهنی	دانش‌آموزان اختلال‌های رفتاری- هیجانی
			۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	۳-۵ نفر	رفتاری هیجانی و طیف اتیسم بدون کم‌توانی ذهنی	

منیره حبیب‌پور نیز از آموزگاران باتجربه‌ی آموزش استثنایی و کارشناس مجله در این حوزه است. ۲۱ سال سابقه‌ی کار دارد و طی چند سال گذشته علاوه بر تدریس به‌عنوان نماینده‌ی معلمان در مدرسه به نوعی رابط میان معلمان و مدیر بوده است.

منیره حبیب‌پور که عوامل مجله را در این آموزشگاه با قسمت‌های مختلف و کارکنان آن‌ها آشنا می‌ساخت، نقش خاصی در انتقال تجارب آموزشی به سایر آموزگاران رشته‌ی استثنایی دارد. با وی در شماره‌های بعد به مدارس دیگری خواهیم رفت. همچون دیگر آموزشگاه‌ها، مدارس استثنایی نیز به همکاری اولیا نیاز بسیاری دارند. از این جهت رئیس انجمن اولیا و مربیان مدرسه، خانم زهرا رضایی نیز در نشست ما حضور داشت که از توضیحات او نیز استفاده کردیم.

حفظ میانگین تراکم (توزیع دانش‌آموز به کلاس) در سطح استان پس از تأیید اداره‌ی آموزش و پرورش استثنایی مجاز است. * نوآموزان ثبت نام شده‌ی زیر چهار سال کم‌توان ذهنی، فقط از خدمات توان‌بخشی و مشاوره‌ای به‌صورت پاره وقت در آموزشگاه استثنایی استفاده می‌کنند.

کنند تا دانش‌آموز به پیشرفت مورد نیاز برسد. ما گفتار درمان، مشاور و سرپرست هم داریم ولی از خدمات کاردرمان، ارتوپد و فیزیوتراپیست محرومیم. ضمن اینکه وجود فقط یک گفتار درمانگر برای مدرسه خیلی کم است.

ارزش‌یابی از دانش‌آموزان و ارتقا به پایه‌های بالاتر به چه شکلی است؟

ارزش‌یابی دوره‌ی ابتدایی مدارس استثنایی، همانند مدارس عادی و به‌گونه‌ی کیفی، توصیفی است و از روش‌های مختلفی مثل مشاهده، ابزارهای مداد کاغذی و سایر روش‌های عینی استفاده می‌شود.

دانش‌آموز می‌تواند تا سه سال در یک پایه تحصیل کند. اگر در این مدت نتواند به پایه‌ی بالاتر ارتقا یابد، برای ادامه‌ی تحصیل نیازمند کسب مجوز از اداره‌ی آموزش و پرورش است. * تشکیل کلاس با تعداد کمتر از حد نصاب مندرج در جدول فوق، مشروط بر